

Ο ΠΑΠΠΟΥΣ ΜΟΥ

πατέρας μου εΐταν ἀγράμματος μέν, — δηλαδή ἤξερε τόσο μόνον, ὅσο νὰ διαβάξῃ καὶ νὰ γράψῃ — ἀλλὰ διηγῶνταν τόσο ὡμορφα, μὲ τέτοιες εἰκόνες καὶ μὲ τέτοιο πάθος, ποῦ δὲν τὸν ἔφτανε κι' ὁ καλύτερος διηγηματογράφος· κι' ὅταν τῷ φερνε ἡ περίστασις νὰ τραγουδήσῃ σὲ καμμιὰ συναναστροφή, ἢ ὅταν καθαλλήκευε καὶ πήγαινε στὰ Γιάννινα, ἔλεγε καὶ τραγούδια, ποῦ δὲν εἶταν ἀκουστὰ στὸν τόπο μας. Ἄλλοι ἔλεγαν, ὅτι τὰ τραγούδια αὐτὰ τὰ εἶχε μάθει μέσα στὴν Ἀνατολή, ποῦ ταξείδευε χρόνια καὶ χρόνια. Ἄλλ' ὅχι· τὰ τραγούδια αὐτὰ εἶταν τοῦ πατέρα μου. Εἶταν ποιητῆς ὁ πατέρας μου, σὰν τὸν πατέρα του, τὸν πάππου μου, ἀλλὰ τὰ τραγούδια τοὺς πετοῦσαν ἀπὸ τὸ στόμα τοὺς, σὰν ἐλεύθερα πουλιὰ, καὶ χάνονταν στὸν ἀέρα. Λέγουν ὅμως ὁ κόσμος, ἡ καλύτερα ἔλεγαν μιὰ φορά, ὅτι πολλὰ δημοτικὰ τραγούδια τοῦ τόπου μας εἶταν ἄλλα τοῦ πάππου μου κι' ἄλλα τοῦ πατέρα μου. Θεὸς σχωρὲς· τοὺς!

* * *

Ὁ πατέρας μου, ὅταν τὸν τριγύριζαν πεντέξῃ γερόντοι, καὶ λάβαινε σειρὰ ἀπὸ τὸν γέρο Σταῦρο Γρίβα, ποῦ διηγῶνταν τὲς ἱστορίες τῶν πολέμων τοῦ Σουλτοῦ, κι' ὅλες τὲς πολεμικὲς ἱστορίες τῶν χωριῶν μας, σωστὸς Ἡρόδοτος τοῦ τόπου μας, ὁ πατέρας μου, λέγω, διηγῶνταν ἱστορίες τῆς οἰκογένειάς μας, ποῦ τὲς εἶχε ἀκούσει ἀπὸ τὸν πατέρα του, κι' ἀπ' ἄλλους γερόντους, κι' εἶταν τόσο πολλὲς αὐτὲς οἱ ἱστορίες τῆς οἰκογένειάς μας, ποῦ μπορούσε νὰ κάνῃ ἓνα ἀκέρηο βιβλίο, καὶ θὰ τὸ ἔκανε χωρὶς ἄλλο, ἂν βρίσκονταν ἄνθρωπος νὰ τὸν συμβουλέψῃ, ὅτι αὐτὲς οἱ ἱστορίες, ποῦ τὲς πετοῦσε στὸν ἀέρα, εἶταν ἄδικο νὰ χαθοῦν, καὶ νὰ τὸν παρακινουσε νὰ τὲς γράψῃ μ' ἐκεῖνα τὰ ὀλίγα γράμματα, ποῦ ἤξερε. Ἀλλὰ ποιὸς εἶταν σὲ θέσι νὰ φανταστῇ, ὅτι καὶ ἄξιζαν ἐκεῖνα τὰ διηγήματα, ποῦ ἔλεγε ὁ πατέρας μου, ὅταν εἶχε πεντέξῃ γύρου του, κ' ἀκκουμπῶντας στὸ προσκέφαλο τέντωνε τὸ μακρὺ του τὸ σουφί;

* * *

Μοῦ ἄρεγαν πολὺ οἱ ἱστορίες τοῦ πατέρα μου καὶ διότι ὅλες ἀνα-

φέρονταν στοὺς παπποῦδες μου, τριακόσια χρόνια πίσω ἀπὸ τὴν ἐποχὴ, ποῦ μικρὸ παιδὶ τὲς ἀκουα μὲ θρησκευτικὴ εὐλάβεια, καὶ διότι ἤξερε νὰ τὲς διηγιέται, ὅπως εἶπα, ὠμορφα, πολὺ ὠμορφα, κι' ἅμα ἄρχιζε τὴ διήγηση, πῆγαινα πίσω του καὶ κάθουμουν γιὰ νὰ μὴ μοῦ φύγῃ κι' ἡ παραμικρὴ λέξη.

Ἔτσι θυμοῦμαι ἀκόμα μερικὲς ἱστορίες τοῦ πατέρα μου, πολὺ ὀλίγες, καὶ γιὰ νὰ μὴ χαθοῦν κι' αὐτὲς τὲς ρίχνω μιὰ-μιὰ ἀπάνω στοῦ χαρτί.

* *

Ὅταν διηγῶνταν ἱστορίες ὁ πατέρας μου, πολὺ συχνὰ ἀνάφερνε τὲς ἀντραγαθίες τοῦ μεγαλύτερου ἀδελφοῦ τοῦ πάππου μου, τοῦ Γιώτῃ, ποῦ χρημάτισε ἀρματωλὸς στὰ Χάσια καὶ στ' Ἀγραφα καὶ κλέφτης στὰ Γρεβενά. Αἰστάνομουν μιὰ λύπη γιὰ τὸν πάππου μου, ποῦ δὲν ἀνάφερνε ποτὲ καμμιά ἡρωϊκὴ ἱστορία καὶ γι' αὐτόν.

— Μὴ δὲν εἶταν ἀντρεῖος ὁ πάππους μου ;

Ἐρωτοῦσα τὸν ἑαυτό μου, καὶ χόλιαζα καὶ θλίβομουν, ποῦ δὲν εἶχα πάππου τὸν Γιώτῃ, τὸν ἀδερφό του, γιὰ νὰ καυχῶμαι, ὅτι ὁ πάππους μου ἔκανε αὐτὸ κι' αὐτὸ καὶ νὰ καμαρώνω.

* *

Μιὰ χειμωνιάτικη βραδυὰ εἶχαμε πολλοὺς ξένους σπíti μας. Τοὺς εἶχαν κλείσει τὰ ποτάμια καὶ κόνευαν σ' ἐμᾶς. Ὑστερα ἀπὸ τὸ φαγὶ ἔστρωσε δυνατὰ ἡ ὀμιλία. Διηγῶνταν οἱ ἄλλοι ἱστορίες ποῦ δὲν εἶχα ἀκούσει ἄλλη φορὰ, ἀλλὰ δὲν μοῦ ἄρεγαν δὲν τὲς ἔλεγαν καλὰ, ἀλλὰ πολὺ ξηρὰ καὶ δὲν ἔδλεπα τὴν ὥρα πότε νὰ λάβῃ τὸν λόγον ὁ πατέρας μου.

Ἦρθε κι' ἡ ἀράδα τοῦ πατέρα μου.

— Ὁ θεὸς μου, ὁ Γιώτῃς, ἄρχισε νὰ λέγῃ, εἶταν ἱκανώτερος, ἀπ' αὐτόν ποῦ ἀνάφερεις, στοῦ ντουφέκι Ὅταν τὸ ζύγιαζε, περνοῦσε τὸ μολύδι του ἀπὸ τὸ δαχτυλίδι

* *

Κι' ἄρχισε νὰ διηγιέται ὁ πατέρας μου μιὰ ἱστορία πῶς ὁ θεὸς μας ὁ Γιώτῃς μιὰ φορὰ ντρόπιασε στοῦ σημάδι σαράντα Ἀρβανίτες καὶ ἀναγκάστηκαν νὰ φτύσῃ ὁ καθένας τὸ ντουφέκι του καὶ νὰ εἰπῇ :

— Φτοῦ λιανέτ ! Χαράμι τὲ κιόφτ !

* *

Τόση εἶταν μεγάλῃ ἡ στενοχώρια μου γιὰ τὸν παραγκωνισμό τοῦ πάππου μου, ποῦ ξέσπασα στὰ κλάματα.

— Τί ἔχει τὸ παιδί ; φώναξαν οἱ ξένοι.

— Τ' ἔχεις ; μοῦ φώναξε ὁ πατέρας μου.

— Νά ! (τοῦ λέγω κλαμένος) Ὅλο γιὰ τὸν Γιώτῃ καὶ γιὰ τὸν Γιώτῃ μολογᾷς καὶ γιὰ τὸν πάππου μου τίποτε !

Κι' ἄρχισα πάλε τὰ κλάματα.

— "Αχ! χαμένε! (μοῦ εἶπε ὁ πατέρας μου). Τί κουτὸς εἶσαι; Οἱ ἱστορίες λέγονται ἀπὸ κάποια ἀφορμὴ κι' ἡ μιὰ φέρει τὴν ἄλλη. Βλέπεις, αὐτὸς ἀνάφερε γιὰ ἐκεῖνον, ποῦ χτυποῦσε τὰ περιστέρια μὲ τὸ καρυοφύλλι του, κι' ἐγὼ ἀνάφερα τὴν ἱστορία τοῦ Γιώτη, ποῦ κρέμασαν ἓνα δαχτυλίδι, δηλαδὴ μιὰ κρικέλλα, γιὰτὶ ἀπὸ τὸ δαχτυλίδι δὲν περνάει τὸ μολύβι, ἐπειδὴ εἶναι χοντρότερο, κι' ἀπὸ σαράντα, ποῦ ἔρριξαν μόνον αὐτὸς τὸ πέρασε ἀπὸ μέσα. "Αν τύχαινε ὁμως κι' ἀνάφερνε κανένας γιὰ τὴν ἀφοβιὰ κανενὸς ἀνθρώπου, τότε θ' ἀνάφερνα κι' ἐγὼ τὴν ἀφοβιὰ τοῦ πάππου σου, ποῦ δὲν τὴν εἶχε κανένας στὸν κόσμο. Τὸ μολύβι ἀπὸ τὴν κρικέλλα ὁ Γιώτης τὸ πέρασε, δὲν τὸ πέρασε ὁ πατέρας μου, ὁ πάππος σου. "Όταν λέμε ἱστορίες, δὲν λέμε παραμύθια!

* *

"Ενας γηραλέος ἀπὸ τοὺς ξένους μοῦ εἶπε:

— Πλειὸ ἀφοβος, πλειὸ ἀντρείος ἀπὸ τὸν πάππου σου δὲν εἶταν στὸν κόσμο. Δὲν ἔχει καμμιά σχέση τὸ πέρασμα τοῦ μολυβιοῦ ἀπὸ τὴν κρικέλλα. Μπορεῖ κανεὶς νᾶναι καλὸς σκοπευτής, χωρὶς νᾶναι καὶ παλληκάρι.

Κι' ἄρχισε νὰ διηγῆται μιὰ ἱστορία τοῦ πάππου μου, ποῦ ἔδιωξε πενήντα Ἀρβανίτες ἀπὸ ἓνα χωριό, ποῦ βρέθηκε κατὰ τύχη μὲ τρία παλληκάρια μοναχά.

'Αλλ' ἔλαβε τὸν λόγο πάλε ὁ πατέρας μου, ποῦ προσπαθοῦσε πάντα νὰ νικήσῃ τοὺς διηγητᾶδες.

* *

— 'Εγὼ νὰ σᾶς διηγηθῶ, εἶπε, τὴν ἀντρεία τοῦ μακαρίτη τοῦ πατέρα μου. Τέτοια παλληκαριά δὲν ἔχω ἀκουστά ἀκόμα ὥς τὰ σήμερα.

'Εγὼ, ἂν κι' εὐχαριστημένος ἀπὸ τὸ πρῶτο διήγημα, ποῦ ὁ πάππος μου ἔστρωσε μπροστὰ σὰ γελάδια πενήντα Ἀρβανίτες μὲ τρία παλληκάρια μοναχά, ἄμ' ἄκουσα τὸν πατέρα μου, ὅτι ἤξερε καλύτερη ἀκόμα ἱστορία γιὰ τὸν πάππου μου, πέταξα στὰ σύννεφα ἀπὸ τὴ χαρὰ μου, κι' ἔδιωξα ὅλη τὴ νύστα, ποῦ μὲ τρογύριζε.

— « Κατὰ τὰ 1810 ὁ θεὸς μου ὁ Γιώτης ἀπὸ ἀρματωλὸς τῶν Χασιῶν, ἔγεινε κλέφτης καὶ σμιχτήθηκε μὲ τὸν Γιαννοῦλα Ζιάκα. Χτύπησαν πολλὰς φορὲς τοὺς τούρκους κι' ὅσα χωριά δὲν τοὺς ἔκαναν πλάτες ἔκαναν κλάψα στὸν Ἀλῆ-πασιᾶ, κι' ὁ Ἀλῆ-πασιᾶς τοὺς κυνηγοῦσε μὲ μεγάλη λύσσα. Μάλιστα ξετίμησε καὶ τὸ κεφάλι τοῦ θειοῦ μου τοῦ Γιώτη γιὰ ἑκατὸ φλωριά βενέτικα.

'Ενῶ γέγονταν αὐτά, ὁ Γιώτης μάλωσε μὲ τοὺς Ζιακαίους καὶ πῆρε τὰ παλληκάρια του καὶ παρουσιάστηκε μέρα-μεσημέρι: ἔδῳ στὸ σπίτι.

'Ο πατέρας μου, ἂν καὶ μικρότερος, φέρονταν πάντα σὰ μεγαλύτερος πρὸς τ' ἀδέρφια του, κι' ἄρχισε νὰ τὸν μαλώνῃ τὸν Γιώτη,

ποῦ ἦρθε ἔτσι φανερά, κι' ἂν τὸ μάθαινε ὁ Ἀλῆ-πασιάς, θὰ μᾶς χαλοῦσε τὸ σπίτι....

Ὁ Γιώτης τοῦ ἀποκρίθηκε :

— Ὡς πού εἶμαι ἐγὼ ζωντανός, δὲν θὰ βρεθῇ κανένας ἱκανός νὰ μᾶς χαλάσῃ τὸ σπίτι!

— Αὐτὰ εἶναι λόγια τοῦ ἀέρα, τοῦ ἀπάντησε ὁ πατέρας μου. Παλληκάρια δὲν εἰστε σεῖς, ποῦ παίρτετε ἕνα ντουφέκι καὶ χώνεστε στὰ βουνά σὰν τ' ἀγρίμια, ἀλλ' ἐμεῖς ποῦ καθόμαστε στὰ χωριά καὶ φυλάμε τὰ σπίτια.

Κἄτι θέλησε ν' ἀπαντήσῃ ὁ Γιώτης, ἀλλ' ὁ πατέρας μου τοῦ ἔκοψε τὸ λόγο :

— Χίλιους τούρκους νὰ σκοτώσῃς, ἀδερφέ μου Γιώτη, τοῦ εἶπε, δὲ σὲ λογαριάζω γιὰ τίποτε! Ἐκεῖ στὰ βουνά καὶ τὰ μυρμήγκια σκοτώνουν τούρκους. Νάρθῃς ἐδῶ νὰ ζήσῃς, νὰ φυλάξῃς σπίτι καὶ τότε θὰ καταλάβῃς ποιά παλληκαριά εἶναι μεγαλύτερη, ἡ δική σου, ἢ ἡ δική μου!

Ὁ Γιώτης θύμωσε, πῆρε τὰ παλληκάρια του κι' ἔφυγε πάλι γιὰ τὰ βουνά, πούχε τὰ λημέρια του.

Πέρασε μιὰ μέρα, δυό, τρεῖς... πέρασε μιὰ βδομάδα, δυό καὶ κανένας ἀπεσταλμένος ἀπὸ τὸν Ἀλῆ-πασιά.

— Τὴ γλύτωσα! εἶπε ὁ πατέρας μου χαρούμενος, κι' ἄρχισε νὰ ξεθυμῶνῃ τοῦ Γιώτη.

Πέρασαν ἀκόμα κι' ἄλλες δυό βδομάδες, κι' ὁ πατέρας μου κα-βαλλήκεψε τ' ἄλογό του καὶ πάει στὰ Γιάννινα.

Τὴν πρώτη μέρα βγήκε στὴν ἀγορά, πῶνισε μερικά πράγματα, πληρώθηκε κἄτι, ποῦ εἶχε νὰ λάβῃ ἀλλοῦ ἀπὸ βούτυρα, ἀλλοῦ ἀπὸ τυριά, κι' ἀλλοῦ ἀπὸ ζωντανά, κι' ἄφησε τὴν ἄλλη μέρα ν' ἀπο-πληρωθῇ τ' ἄλλα.

Ἐναβγήκε τὴν ἄλλη τὴν ἡμέρα στὴν ἀγορά ἀνύποπτος, κι' ἐκεῖ ποῦ ὠμιλοῦσε μὲ κἄποιον, ἑκατὸ Ἀρβανῖτες μὲ τὸν Ταῦρ-Ἀμπάζι, τὸν περικύκλωσαν σιγά-σιγά μὲ τὰ ντουφέκια σηκωμένα, καὶ σὲ λίγο τὸν συνῶδευαν στὰ σεράγια τοῦ Ἀλῆ-πασιά, στὰ Λιθαρίτσια.

Ἄμα τὸν παρουσίασαν στὸν Ἀλῆ-πασιά, ὁ ἀντίχριστος τοῦ εἶπε μὲ γλυκυδά, σὰ νὰ εἶταν ἅγιος :

— Εἰς' εἶσαι ὁ ἀδερφός τοῦ Γιώτη;

— Ὁ Γιώτης εἶναι ἀδερφός μου... τοῦ ἀπολογήθηκε ὁ πατέρας μου.

— Τὸ ἴδιο δὲν κάνει; τὸν ἐρώτησε ὁ πασιᾶς.

— Ἄν τὸν εἶχα στὸ χέρι μου, τοῦ εἶπε, δὲν θὰ τὸν εἶχα ἀδερφὸ αὐτὸν τὸν παλαδὸ!...

— Μωρ' ἐσύ, μπίρρο μ', γιὰ νὰ λές αὐτὰ τὰ λόγια, εἶσαι καλὸς ἄνθρωπος! (τοῦ εἶπε ὁ Ἀλῆ-πασιάς) Κι' ἐγὼ νόμιζα, ὅτι εἶσαι κακὸς σὰν τὸν ἀδερφό σου.... Ἀφοῦ εἶν' ἔτσι, νὰ μοῦ φέρῃς ἕνα ρεχέμι τοῦ σπιτιοῦ σου καὶ νὰ πᾶς νὰ μοῦ φέρῃς τὸν ἀδερφό σου τὸν Γιώτη, νὰ γλυτώσῃς τὸ κεφάλι σου.

— Μοῦ ζητᾷς ἀδύνατα, πασιᾶ! (τοῦ ἀπολογήθηκε ὁ πατέρας

μου). Τέτοιο πράγμα δὲν σοῦ τὸ κάνω ἐγώ! Νά, τὰ βουνά! Στείλε νὰ τὸν πιάσῃς, ἂν εἴσαι ἱκανός!

Ἀκούοντας αὐτὴ τὴν ἀπάντησιν ὁ Ἀλῆ-πασιάς, δάγκασε τὰ χεῖλια τοῦ ἀπὸ τὸν θυμό του, καὶ τοῦ εἶπε:

— Ἐρεῖς, μωρὲ χαντακωμένε, ποῦ ἂν δὲν κάνεις ἔτσι, ποῦ σοῦ λέγω, θὰ σὲ ρίξω στὰ τοιγγέλια;

— Κι' ὕστερα ἀπὸ τὰ τοιγγέλια τί ἔχει; ρώτησε ὁ πατέρας μου ξέγνοιαστα.

— Ὑστερα ἀπὸ τὰ τοιγγέλια; (ἀπάντησε ὁ Ἀλῆ-πασιάς) θάνατος!

— Κι' ὕστερα ἀπὸ τὸν θάνατο; ξαναρώτησε ὁ πατέρας μου.

Ὁ Πασιάς δὲν εἴξευρε τί ν' ἀπαντήσῃ· σῶπασε καὶ σὲ λίγο φώναξε στὸν Κατῆ, ποῦ εἶταν παρὼν:

— Τί καρτερεῖς; Γράψε «θάνατος!»

Παράστεκαν μὲ τὸν Κατῆ, ὁ Θανάση-Βάγιας, ὁ Ταχίρ-Ἀμπάξης, ὁ γυιὸς τοῦ ὁ Σουλεϊμάνης, ὁ Κύρ-Μάνθος κι' ἄλλοι πολλοί.

Πολλὰ λόγια δὲ χρειάζονταν κι' ὁ πατέρας μου καταδικάστηκε εἰς θάνατο ὡς ἐξυβριστὴς δῆθεν... Ἡ ἐκτέλεσις τῆς ποινῆς ἔμεινε στὸ ἔλεος τοῦ Πασιά καὶ διατάχθηκε γιὰ τὰ μάτια ὁ δεσπότης ὁ Περιστερᾶς νὰ τὸν μεταλάβῃ πρὶν λάβῃ τὸν θάνατο.

Ὁ πατέρας μου ἀτάραχος ἄκουσε τὴν καταδίκη του, σὰ νὰ εἶταν γιὰ κανέναν ἄλλον κι' ὄχι γιὰ τὸν ἑαυτό του.

Ἡ ἀπάθειά του τοὺς ἔκανε νὰ σκυλιάσουν ἀπὸ τὸ θυμὸ τοῦς. Ἦθελαν νὰ τὸν ἰδοῦν νὰ κλαίῃ καὶ νὰ τοὺς παρακαλῇ νὰ μὴν τὸν θανατώσουν... Ἀλλ' ὁ πατέρας μου δὲν εἶταν συννηθισμένος ἀπὸ τέτοια.

Ὁ Θανάση-Βάγιας—ὅς τὸν ἔλεγαν ὅτι τὸν ἔλεγαν—πάντα υπερασπίζονταν τοὺς Χριστιανούς. Λυπήθηκε τὸν πατέρα μου, τὸν πλησίαν καὶ τοῦ εἶπε κρυφά:

— Πέσε στὰ πόδια τοῦ Πασιά καὶ ζήτα του χάρη!...

Ὁ πατέρας μου δὲν τοῦ ἔδωκε καμμιά ἀπάντησιν κι' ἔκανε πῶς δὲν τὸν ἄκουε. Ὁ Θανάση-Βάγιας τοῦ ξανάειπε:

— Πέσε στὰ πόδια τοῦ Πασιά καὶ ζήτα του χάρη!...

— Δὲ ζητῶ ποτὲ τὴ χάρη τοῦ ἐχθροῦ μου!

Τοῦ ἀπολογήθηκε ὁ πατέρας μου περηφάνα.

Ὁ Ἀλῆ-πασιάς περίμενε-περίμενε νὰ ἰδῇ τὸν πατέρα μου πεσμένον στὰ πόδια του, νὰ ζητᾷ χάρη μὲ παρακαλιές, μὲ κλάματα καὶ μὲ δάκρυα καὶ βλέποντάς τον νὰ μὴ τῷχῃ στὸ νοῦ του, τοῦ εἶπε:

— Δὲν κατάλαβες, φαίνεται, γιὰ ποῦ θὰ ταξειδέψῃς!...

Τὸ γνωρίζω πολὺ καλὰ (τοῦ ἀπολογήθηκε ὁ πατέρας μου) γιὰ ποῦ θὰ ταξειδέψω....

— Ἄν τὸ γνωρίζες (τοῦ εἶπε ὁ Πασιάς) θάπεφτες νὰ μοῦ φιλῆς τὰ πόδια....

— Τὸ γνωρίζω πολὺ καλὰ (τοῦ ἀπολογήθηκε ὁ πατέρας μου) ὅτι ἀπόψε θὰ δειπνήσω μὲ τοὺς ἀγγέλους στὸν Παράδεισο!....

— Πάρτε τον (εἶπε ὁ Πασιάς) καὶ στὰ τοιγγέλια!

Τὰ τσιγγέλια εἶταν ἡ τυραννικώτερη καὶ μαρτυρικώτερη ποινὴ, ποῦ εἶχ' ἐφεύρει ἡ Τυραννία. Εἶταν σαράντα πενήντα σιδηρένιες ἀρπάγες, μπηγμένες ἀπὸ πάνω ὡς κάτω στὸ τεῖχος τοῦ κάστρου πρὸς τὸ μέρος τῆς λίμνης, πηγαῖναν τὸ κατὰδικον στὸ χεῖλος τοῦ κάστρου, ποῦ εἶταν κάτω τὰ τσιγγέλια, κι' ὅπως εἶταν δεμένος, τὸν ἐσπρωχναν τὸν κατήφορο· ἔτσι ἐπεφτε ἀπάνω στὰ λεγόμενα τσιγγέλια, ποῦ ἐμπαιναν μέσα στὴν κοιλιὰ του ἢ σ' ἄλλο μέρος τοῦ κορμιοῦ του, κι' ἄλλοι μὲν ἐπεφταν ἀπὸ τσιγγέλι σὲ τσιγγέλι, ἀφίνοντας ἀπάνω σ' αὐτὰ τὲς σάρκες τους καὶ τ' ἄντερά τους, καὶ πέθαιναν ἀμέσως, ἄλλοι δέ, οἱ πλεοῦ ἄτυχοι, σκάλωναν σ' ἕνα τσιγγέλι μοναχὰ κ' ἐκεῖ μαρτυροῦσαν δυὸ-τρία μερόνυχτα ὡς νὰ ξεφυχήσουν!

* *

Ὁ πατέρας μου, ἀφοῦ ἐξωμολογήθηκε καὶ μετάλαθε, κίνησε γιὰ τὰ τσιγγέλια, συνοδευόμενος ἀπὸ πενήντα ἀρματωμένους Ἀρβανῆτες ἕναν κι' ἕναν, ἀπὸ τὸν Θανάση-Βάγια, τὸν δεσπότη τῆς Περιστερᾶς καὶ τὸν γιοῦ τοῦ Ταχίρ-Ἀμπάζη, τὸν Σουλεϊμάνη, παλληκάρι εἴκοσι χρονῶν ἀπάνω κάτω . . .

Βγαίνοντας ἀπὸ τὰ Λιθαρίτσια, τὸ σεράϊ τοῦ Πασιᾶ, ἄρχισε ἕνα φιλό τραγοῦδι, σᾶ νὰ ξεκίναγε σὲ χαρὰ καὶ σὲ πανηγύρι. Εἶταν ὁ μακαρίτης καὶ τραγουδιστῆς ποῦ δὲν εἶχε ταῖρι.

Στ' ἀγγελικὸ τραγοῦδι του στέκονταν ὁ κόσμος στὸ δρόμο νὰ τὸν ἀκούσουν κι' ἐβγαῖναν οἱ γυναῖκες στὰ καφάσια νὰ ἰδοῦν τὸν ἄγνωστο τραγουδιστή, κι' ἄλλες ἄρχιζαν τὰ μοιρολόγια καὶ ἄλλες λιγοθυμοῦσαν, βλέποντας ἕναν τέτοιον λεβέντη, ἕνα τέτοιο καμάρι τῆς νιότης, ἕνα τέτοιον ἀηδονόστομον τραγουδιστή. Ἐτσι τραγουδώντας πέρασε μπροστὰ ἀπὸ τὸ σταυροδρόμι, ἔφτασε στὸ γεφύρι, μπῆκε στὴ θύρα τοῦ κάστρου, κι' ἔφτασε στὰ τσιγγέλια.

Ὅταν σταμάτησε ἡ συνοδεία εἶπε:

— Μιὰ χάρη σᾶς ζητάω, ὦρὲ παιδιὰ!

— Τί χάρ' θέλ'ς; τοῦ ἀπολογήθηκε ὁ Θανάση-Βάγιας μὲ δακρυσμένα μάτια, ἐνῶ ὁ δεσπότης ἐκλαίει σᾶ νὰ τὸν εἶχεν ἀδερφό.

— Νὰ μοῦ χαρίσετε (τοῦ εἶπε) λίγον καιρὸ ὡς ποῦ νὰ πῶ τὸ τραγοῦδι τοῦ Κατσαντώνη.

Δὲν εἶχε ἕνα δυὸ χρόνια, ποῦ εἶχε μαρτυρήσει ὁ Κατσαντώνης στὴν ἄλλη μαρτυρικὴ θέση, τὸν Πλάτανο.

— Τὴν ἔχ'ς τὴ χάρη αὐτὴ . . . τοῦ εἶπε ὁ Θανάση-Βάγιας.

Κι' αὐτὸς ἄρχισε τὸ τραγοῦδι τοῦ Κατσαντώνη: «Ἀῖντεν . . .

— » Ἀπόψε εἶδα σιὸν ὕπνο μου, σιὸν ὕπνο, ποῦ κοιμώμουν,

» Τρία ποτάμια πέραγα, τὰ τρία ἀράδα - ἀράδα

» Τῶνά εἶταν ξάστερο πολὺ καὶ τ' ἄλλο θολωμένο,

» Τὸ τρίτο τὸ βαθύτερο θολὸ κι' αἵματωμένο,

» Καὶ μὲς τὴ μέση μῶπεσεν ἡ φούντα τοῦ σπαθιοῦ μου . . .

» Ξήγα το, Γιώργο μ', ξήγα το »

Ὁ Θανάση-Βάγιας δὲ μπόρεσε νὰ βαστάξῃ πλειό, κι' εἶπε στοὺς Ἀρβανίτες, ποὺ τὸν κρατοῦσαν :

— Μὴν τὸν πειράξῃ κανεὶς, ὥς ποὺ νὰ γυρίσω.

Καὶ λέγοντας, ἔτρεξε, σὰν ἀλάφι, στὰ Λιθαρίτσια, ἔπεσε στὰ πόδια τοῦ Ἀλῆ-πασιά καὶ τοῦ εἶπε κλαίγοντας :

— Πασιά μου, νὰ σοῦ πάρω τὸ κακὸ κι' ἐσένα κι' ὅλου σου τοῦ σπιτιοῦ, μιὰ χάρη σοῦ γυρεύω . . .

— Τί χάρη, ὦρέ, γυρεύεις ; (τοῦ εἶπε ὁ Πασιάς). Μὴ γι' αὐτὸ τὸ σκυλί ;

— Γι' αὐτόν, Πασιά μου ! (τοῦ ἀπολογώθηκε ὁ Θανάση-Βάγιας). Σὲ παρακαλῶ νὰ τὸν χάρισῃς ἐμένα . . . Τόσον καιρὸ σὲ δούλεψα καὶ σὲ δουλεύω καὶ θὰ σὲ δουλέψω . . . Χάρισέ μου τον !

Ὁ Ἀλῆ-πασίας σιωποῦσε, κι' ὅσο τὸν παρακαλοῦσε ὁ Θανάση Βάγιας, τόσο στενοχωριῶνταν . . . Ἦθελε καὶ δὲν ἤθελε . . . καὶ δὲ γύριζε οὔτε πρὸς τὸ ἓνα, οὔτε πρὸς τὸ ἄλλο, ἀλλὰ στέκονταν διβουλος . . .

Σ' αὐτὸ ἀπάνω μπαίνει μέσα κι' ὁ Σουλεϊμάνης, ὁ γυιὸς τοῦ Ταχίρ-Ἀμπάξῃ καὶ πέφτει καὶ αὐτὸς στὰ πόδια του κλαίγοντας :

— Ἄν δὲν χάρισῃς τῇ ζωῇ αὐτοῦ τοῦ Χριστιανοῦ, κόψε καλύτερα κι' ἐμένα . . . ρίξε κι' ἐμένα στὰ τσιγγέλια μαζί του ! . . .

Τὸ θηρίο ἀνοιξε τὸ στόμα του καὶ τοὺς εἶπε καὶ τῶν δυοῶν :

— Γιατί, μωρέ, μὲ παρακαλεῖτε, γι' αὐτὸ τὸ σκυλί ; Γι' αὐτόν, ποῦ μὲ περιφρόνησε ἔτσι, καὶ δὲν ἔσκυψε τὸ κεφάλι νὰ μοῦ ζητήσῃ χάρη ;

— Γιὰ τὴν παλληκαριά του. φώναξαν μ' ἓνα στόμα κι' ὁ Θανάση-Βάγιας κι' ὁ Σουλεϊμάν-Ταχήρης.

— Ὁ Ἀλῆ πασίας ξανασώπασε :

— Πασιά μου ! . . . (ἐξακολουθῆσε ὁ Θανάση-Βάγιας.) Ἀπ' ἐδῶ ὡς τὰ τσιγγέλια πῆγε τραγουδῶντας, σὰ νὰ πῆγαινε σὲ χαρὰ ἢ σὲ πανηγύρι . . . Καρφί τοῦ καίγεται, ἂν θὰ τὸν ρίξωμε στὰ τσιγγέλια ἢ ὄχι. Τέτοια καρδιά δὲν εἶδα ὡς τὰ σήμερα . . .

— Καὶ τί μ' αὐτό ; τοὺς εἶπε ὁ Ἀλῆ-πασιάς.

— Νὰ τ' εἶναι . . . (τοῦ εἶπε ὁ Θανάση-Βάγιας.) Ἄν τὸν χαλάσῃς τώρα, νικητὴς εἶναι ἐκεῖνος, ἐνῶ ἂν τὸν ἀφήσῃς, νικητὴς θὰ εἶσαι ἡ Ὑψηλότη σου, γιατί θὰ ζῇ αἰῶνια μὲ τὸν φόβο σου προσκεφάλι του . . . Καλύτερα λοιπὸν γι' αὐτόν εἶναι νὰ τὸν σκοτώσωμε σήμερα καὶ νὰ γλυτώσῃ μιὰ γιὰ πάντα ἀπὸ σπαθί σου ;

Τὸ θηρίο κολακεύτηκε καὶ καταπείστηκε, καὶ τέλος εἶπε στὸν Θανάση-Βάγια καὶ στὸν Σουλεϊμάν-Ταχήρη :

— Σᾶς τὸν χαρίζω . . . Ἀλλ' ἓνα σκυλί κάτω ἢ ἓνα σκυλί ἀπάνω μιὰ δουλειὰ κάνει . . . Ὅποτε τὸν θελήσω ὅμως θὰ τὸν ζητήσω ἀπὸ σᾶς.

Ὁ Θανάση-Βάγιας καὶ ὁ Σουλεϊμάν-Ταχήρης, τοῦ φίλησαν τὴν ποδιά κι' ἔφυγαν σὰν ἀστραπὴ γιὰ τὸ κάστρο, κι' ὅταν ἔφτασαν κοντὰ στὰ τσιγγέλια, φώναξαν γιὰ ν' ἀκούσῃ ὀλη ἢ φρουρά :

— Ὁ πολυχρονεμένος μας ὁ Πασιάς τοῦ χάρισε τὴ ζωή !

Ἀμέσως τοῦ ἔλυσαν τὰ σίδερα καὶ τοῦ ἔκοψαν τὰς τριχιὰς καὶ τὸν ἄφησαν ἐλεύτερο!

Ὁ δεσπότης ὁ Περιστερᾶς γιὰ νὰ δείξη τὴν εὐγνωμοσύνη του προσκάλεσε τὸν πατέρα μου, τὸν Θανάση-Βάγια καὶ τὸν Σουλεϊμάν-Ταχήρη στὴ Μητρόπολη νὰ γευματίσουν μαζί... καὶ ὕστερα ἀπὸ τὸ φαγί, ἔγειναν καὶ οἱ τέσσερες μαζί βλάμηδες, μὲ τὴν εὐλογία τοῦ μητροπολίτη Ἰγνατίου, σ' ἀνάμνηση ἐκείνου τοῦ περιστατικοῦ, καὶ ὠρκίστηκαν αἰώνια φιλία.»

Ὁ πατέρας μου ἔπαψε τὴ διήγησιν, καὶ ἐγὼ νόμισα, ὅτι τ' ἀντικρυνὸ βουνὸ ἔλαβε τὴ μορφή τοῦ πάππου μου, καὶ ἔγεινε ἓνας γιγάντειος ἄνθρωπος, ποῦ ἔφτανε ὡς τὰ οὐράνια.

X. ΧΡΗΣΤΟΒΑΣΙΛΗΣ

ΕΠΙΓΡΑΜΜΑ

Εἰς φίλον φοβερὸν ἐμπρηστήν...

[Ἐπ' εὐκαιρίᾳ τοῦ ἐν Χάλκῃ, ὅπου παρεθέριζε, ἀποτεφρωθέντος ἐκ πυρκαϊᾶς ξενοδοχείου «Central»].

ἮΣΟΥΝ τὸ κέντρον τοῦ «Central»
 καὶ εἶχες κορίτσια ὁλόγυρά σου
 σπινθῆρας πάντα ἐσκόρπιζαν
 τὰ βλέμματα καὶ ἡ λαλιά σου

Μὲ τοὺς σπινθῆρας σου καμμιὰ
 ἀπ' τῆς κοπέλλης δὲν ἐκάη·
 μὰ πῆρε τὸ «Central» φωτιά
 καὶ ἄδικα τό 'καψες καὶ πάει.

Καὶ τὰ κορίτσια γέλασαν
 καὶ εἶπαν μὲ τοῦ ματιοῦ τὴν κόχῃ:
 «Μὲ τὰ ξυπνὰ λογάκια καὶς
 ξύλα καὶ πέτρες — ἐμᾶς ὄχι».

Ἐν Χάλκῃ Κων/λεως, 13 Ἀπριλίου 1908

ΧΑΛΚΗΝΟΣ